

Wet van xxxx tot wijziging van met name het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering en het Burgerlijk Wetboek (tegengaan huwelijksgevangenschap).

Memorie van Toelichting

Algemeen deel

1. Inleiding

In het wetsvoorstel wordt een regeling getroffen voor het tegengaan van huwelijksgevangenschap. Daarnaast wordt de praktijk voor zittingen gesloten jeugdhulp op locatie en de praktijk van het doen van mondelinge uitspraak in spoedeisende gevallen met dit voorstel verankerd. Ten slotte wordt van de gelegenheid gebruik gemaakt om een aantal technische wijzigingen door te voeren in het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering, Boek 1 van het Burgerlijk Wetboek en enige andere wetten.

2. Tegengaan huwelijksgevangenschap

Deze wijziging betreft het in het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering (hierna: Rv) verankeren dat de rechter bij de echtscheiding, scheiding van tafel en bed of ontbinding van het huwelijk na scheiding van tafel en bed als nevenvoorziening de voorziening treft: om aan een echtgenoot een bevel te geven om zijn medewerking te verlenen aan het teniet doen gaan van een naast het huwelijk tot stand gekomen religieuze verbintenis tussen de echtgenoten. Bij brief van 26 april 2018¹ heb ik toegezegd deze mogelijkheid expliciet in de wet te verankeren.

In het onderzoek van de Universiteit Maastricht 'Niet langer geketend aan het huwelijk! Juridische instrumenten die huwelijksgevangenschap kunnen voorkomen of oplossen' wordt bevestigd dat het huidige artikel 827 Rv lid 1, aanhef en onder f nu al de mogelijkheid kent om als nevenvoorziening bij het verzoek tot echtscheiding een bevel tot medewerking aan de ontbinding van een religieuze verbintenis tussen de echtgenoten te verkrijgen. Als voorwaarde in genoemd artikelonderdeel is gesteld dat een verzoek tot het treffen van een nevenvoorziening voldoende samenhang moet vertonen met het verzoek tot echtscheiding en niet te verwachten is dat de behandeling daarvan tot onnodige vertraging van het geding zal leiden.

Uit het onderzoek van de Universiteit Maastricht blijkt dat het in de praktijk voorkomt dat de rechter een verzoek tot het geven van een bevel tot medewerking afwijst omdat de behandeling zal leiden tot een vertraging in de echtscheidingsprocedure. De verzoekende partij is dan aangewezen op het voeren van een aparte procedure om alsnog een bevel tot medewerking te verkrijgen voor het teniet doen gaan van de religieuze verbintenis. Het moeten voeren van een aparte procedure werkt drempelverhogend voor het slachtoffer van huwelijksgevangenschap. Om die reden acht ik het van belang bedoelde voorziening toe te voegen aan de reeds in artikel 827 Rv expliciet genoemde nevenvoorzieningen. Ik verwacht dat hiermee de bewustwording kan worden vergroot dat er in zijn algemeenheid van partijen die ook een religieuze verbintenis zijn aangegaan iets extra's verwacht kan worden als zij besluiten hun burgerlijk huwelijk te doen ontbinden.

¹ *Kamerstukken II 2017/18, 34775 VI, 101*

De ontvankelijkheid van het verzoek tot een bevel tot verlenen van medewerking leidt tevens tot een verruiming van de mogelijkheden om huwelijkse gevangenschap binnen één procedure af te handelen. De behandeling van het verzoek om een nevenvoorziening is straks, anders dan nu, immers niet afhankelijk van de vraag of een en ander kan leiden tot vertraging van het echtscheidingsgeding. Desgewenst kan de rechter, evenals wanneer andere door een partij verzochte nevenvoorzieningen meer tijd vergen, in een tussenbeschikking de echtscheiding uitspreken en de behandeling van de verzochte nevenvoorziening(en) aanhouden. De rechter zal, als het bedoelde bevel tot medewerking wordt verzocht, beoordelen of de weigering om een religieuze echtscheiding tot stand te brengen onrechtmatig is. Hij zal daarbij moeten beoordelen of de aangesproken persoon wel de zorgvuldigheid in acht neemt die hij in het maatschappelijk verkeer ten aanzien van zijn ex-partner in acht behoort te nemen. In overeenstemming met vaste rechtspraak zal de rechter daarbij alle omstandigheden van het geval bij zijn oordeel betrekken, met name met de mate waarin de verzoeker bij uitblijven van het tenietgaan van de religieuze verbintenis in verdere levensmogelijkheden wordt beperkt, de aard en het gewicht van de bezwaren die bij de weigerachtige persoon tegen de medewerking bestaan en de kosten die aan die medewerking zijn verbonden, zulks mede in verband met de vermogenspositie van partijen en de eventuele bereidheid van de verzoeker deze kosten ten dele of geheel voor eigen rekening te nemen. Dit alles in het licht van de vrijheid van godsdienst van betrokkenen en de scheiding van kerk en staat. In alle gevallen dat de rechter van oordeel is dat het verlenen van medewerking aan het teniet doen gaan van de religieuze verbintenis tussen de echtgenoten in redelijkheid van betrokkene verwacht kan worden, zal hij het verzoek tot verlenen van het bevel toewijzen, eventueel gecombineerd met de inzet van civielrechtelijke dwangmiddelen als een dwangsom of lijfswang.

3. Zittingen gesloten jeugdhulp op locatie

Sedert 2011 worden, aanvankelijk vanuit een pilot, door enkele rechtbanken zittingen gesloten jeugdhulp gehouden op locatie, namelijk in de accommodatie voor gesloten jeugdhulp waarin de jeugdige verblijft. Daarmee wordt voorkomen dat de jeugdige door de Dienst Vervoer en Ondersteuning (DV&O) onder begeleiding vervoerd moet worden naar een gerechtsgebouw en daar (in het cellencomplex) soms vele uren moet wachten op de behandeling van zijn zaak. Het betreft kwetsbare jongeren die civielrechtelijk gesloten zijn geplaatst om behandeld te kunnen worden. De Kinderombudsman heeft in het rapport "In de wacht"² van juli 2014 aanbevolen om zittingen op locatie uitgangspunt te laten zijn en wettelijke barrières daartoe weg te nemen. Uit de evaluaties van de pilots blijkt dat alle betrokkenen (jeugdigen, ouders, aanbieders van gesloten jeugdhulp, gecertificeerde instellingen, raad voor de kindbescherming, advocaten en medewerkers van de gesloten jeugdhulpinstellingen) tevreden zijn over deze werkwijze. De expertgroep jeugdrechters van het Landelijk Overleg Vakinhoud Familie- en Jeugdrecht (LOVF) ziet een absolute meerwaarde in het kunnen blijven houden van zittingen gesloten jeugdhulp op locatie.

Artikel 21b van de Wet op de Rechterlijke Organisatie (hierna: Wet RO) bepaalt dat bij algemene maatregel van bestuur (het Besluit zittingsplaatsen gerechten) binnen de arrondissementen of ressorten van de gerechten zittingsplaatsen kunnen worden aangewezen. De wet en het besluit spreken

² De Kinderombudsman, *In de wacht*, KOM006/2014, p.20.

uitsluitend over zittingsplaatsen, zijnde aanduidingen van gemeenten in Nederland en niet over zittingslocaties. Hoewel dit nergens expliciet is bepaald, is uit de systematiek van de Wet RO af te leiden dat bedoeld is om terechtzittingen plaats te doen vinden in gerechtsgebouwen. Op voorhand is echter niet uitgesloten dat zittingen plaatsvinden op andere locaties binnen de aangewezen zittingsplaats, bijvoorbeeld in een gemeentehuis.

Dit betekent dat wanneer een gemeente is aangewezen als zittingsplaats van een gerecht, in principe op iedere locatie binnen die gemeente een zitting kan worden gehouden. Uit de Wet RO vloeit derhalve voort dat een terechtzitting als hoofdregel moet plaatsvinden binnen de territoriale grenzen van de gemeente die voor het betrokken gerecht als zittingsplaats is aangewezen. Deze regel brengt daarmee beperkingen mee voor het houden van zittingen gesloten jeugdhulp op locatie. Veel van de instellingen zijn gelegen in gemeenten die niet als reguliere zittingsplaats van een gerecht zijn aangewezen. Daarmee biedt de mogelijkheid van het aanwijzen van zittingsplaatsen onvoldoende ruimte voor het houden van zittingen gesloten jeugdhulp op locatie. Voorgesteld wordt deze mogelijkheid te verankeren in het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering, in een nieuw artikel 802a Rv.

4. Mondelinge uitspraak in spoedeisende gevallen

In de rechtspraak is discussie ontstaan over de vraag of de invoering van art. 30p Rv per 1 september 2017 gevolgen heeft voor de bestaande praktijk om in bepaalde spoedeisende gevallen aan het slot van de zitting mondeling uitspraak te doen, een verkort ('kop-staart')-vonnis af te geven voor de tenuitvoerlegging en pas enkele dagen later een afschrift van het volledig gemotiveerde vonnis of de volledig gemotiveerde beschikking te verstrekken. Daarnaast rees de vraag of het vereiste in art. 30p lid 1 Rv, dat alle partijen ter zitting moeten zijn verschenen om mondeling uitspraak te mogen doen betekent dat mondeling uitspraak doen ook in spoedeisende zaken uitgesloten is indien niet alle belanghebbenden op zitting zijn verschenen. In verzoekschriftprocedures in familiezaken en in Bopz-zaken (waarbij de officier van justitie het verzoek doorgaans indient) gebeurt het immers dikwijls dat één of meer belanghebbenden, bijvoorbeeld pleegouders, niet ter zitting zijn verschenen.

Deze vragen zijn inmiddels voorgelegd aan de Hoge Raad, die in zijn uitspraak van 20 april 2018³ over beide vragen uitsluitsel heeft gegeven. Kort gezegd komt de beantwoording van de Hoge Raad erop neer dat twee soorten mondelinge uitspraak moeten worden onderscheiden: Ten eerste de mondelinge uitspraak op grond van art. 30p Rv en ten tweede de mondelinge uitspraak in spoedeisende gevallen conform de praktijk zoals die gold voor invoering van artikel 30p. Beide soorten zijn toegestaan, aldus de Hoge Raad. In die spoedeisende gevallen is niet noodzakelijk dat alle partijen aanwezig zijn ten tijde van de mondelinge behandeling. Bij de introductie van artikel 30p Rv overwoog de regering dat de mogelijkheden voor een mondelinge uitspraak in het burgerlijk procesrecht op dat moment beperkt waren. De gerechten hadden verzocht deze mogelijkheid te verruimen voor de eerste aanleg, waarbij de uitspraak wordt neergelegd in een proces-verbaal. Hiertoe strekte dan ook het wetsvoorstel. Bij de totstandkoming van dit artikel is de bestaande praktijk in spoedeisende zaken evenwel onvoldoende onderkend. Het is niet de intentie geweest om de ruimte voor deze praktijk te beperken, laat staan weg

³ HR 20 april 2018, ECLI:NL:HR:2018:650.

te nemen. De voorgestelde regeling beoogt artikel 30p dan ook aan te vullen met de bestaande praktijk om zo tot een samenhangende regeling te komen, langs de lijnen die de Hoge Raad schetst in zijn uitspraak. Hoewel de aanleiding hiervoor vooral ligt in de hiervoor genoemde verzoekschriftzaken, is er geen reden het voorstel daartoe te beperken.

De Hoge Raad stelt in zijn uitspraak voorop dat in alle gevallen de datum van de mondelinge uitspraak geldt als de dag van de uitspraak. Die dag is bepalend voor de aanvang van de (eventuele) rechtsmiddeltermijn met betrekking tot de uitspraak. Tevens dient een eventuele volledige schriftelijke uitwerking van de uitspraak zo spoedig mogelijk na de mondelinge uitspraak beschikbaar te zijn, bij voorkeur binnen enkele dagen. De schriftelijke uitwerking dient als uitspraakdatum de dag van de mondelinge uitspraak te vermelden, met de uitdrukkelijke aantekening dat het de schriftelijke uitwerking betreft van de reeds mondeling gedane uitspraak. Ook dient de schriftelijke uitwerking de datum te vermelden waarop deze schriftelijke uitwerking is vastgesteld. Dit alles opdat de gang van zaken controleerbaar is voor partijen en de rechter in een volgende instantie, aldus de Hoge Raad.

Een en ander heeft geleid tot een aanpassing van artikel 30p, waarmee wordt beoogd de bestaande praktijk in dit artikel vast te leggen.

5. Varia

Bescherming onder curatele gestelde moeder en kind bij erkenning

Artikel 1:204 BW biedt in het vijfde lid bescherming aan de erkenner die onder curatele staat wegens zijn lichamelijke of geestelijke toestand. Deze mag slechts erkennen nadat daartoe toestemming is verkregen van de kantonrechter. Deze kan alsdan bezien of de erkenner voldoende in staat kan worden geacht zijn wil te bepalen en de betekenis van de erkenning te begrijpen. Het voorstel verbreedt deze bescherming tot diegenen die toestemming moeten verlenen voor de erkenning. Deze toevoeging geeft gehoor aan een wens uit de praktijk om de bescherming van de onder curatele gestelde erkenner en de onder curatele gestelde moeder gelijk te trekken. Weigert moeder of kind de toestemming te geven, dan kan deze worden vervangen door die van de rechter (artikel 1:204 lid 3 BW).

Publicatieverplichtingen bij handlichting

Artikel 1:237 BW wordt aangepast opdat niet langer is vereist dat een beschikking waarin de handlichting wordt uitgesproken wordt gepubliceerd in twee dagbladen. De vergelijkbare eis die bestond voor de instelling van curatele is eerder per 1 januari 2014 geschrapt.⁴

Door enkel nog publicatie in de Staatscourant te vereisen, worden de lasten voor betrokkenen verminderd.

Verheldering verwijzingen naar huwelijksbeletselen

Bij de regeling van de erkenning, de gerechtelijke vaststelling van het ouderschap en van de adoptie in Boek 1 is het bestaan van huwelijksbeletselen een negatieve voorwaarde voor het ontstaan van ouderschap. Als personen niet met elkaar kunnen trouwen vanwege een te nauwe afstammingsrechtelijke relatie, is het evenmin mogelijk om samen ouders van een kind te worden. Bij de

⁴ Stb. 2013, 414.

introductie van het geregistreerd partnerschap is aan de verwijzing naar de huwelijksbeletselen (artikel 1:41 BW) een verwijzing naar de beletselen voor het geregistreerd partnerschap toegevoegd, door middel van een verwijzing naar artikel 80a, zesde lid. Deze verwijzing was technisch gezien overbodig, aangezien in artikel 80a, zesde lid, de huwelijksbeletselen van overeenkomstige toepassing werden verklaard op het geregistreerd partnerschap.

Met de inwerkingtreding van de Wet tegengaan huwelijksdwang⁵ kan de verwijzing naar artikel 80a, zesde lid, zelfs tot verwarring leiden, nu daarin tevens artikel 1:41a BW van overeenkomstige toepassing wordt verklaard: het huwelijksbeletsel voor bloedverwanten in de derde of vierde graad, behoudens een beëdigde verklaring van vrije toestemming tot het huwelijk. Nooit beoogd is dit artikel een rol te laten spelen bij het al dan niet tot stand komen van afstamming of adoptie. Om deze mogelijke verwarring uit te sluiten, wordt de verwijzing naar artikel 1:80a BW geschrapt, waardoor in alle gevallen rechtstreeks wordt verwezen naar het al dan niet bestaan van huwelijksbeletselen in de zin van artikel 1:41 BW.

6. Consultatiereacties

PM

7. Gevolgen voor burgers en bedrijfsleven en voor de rijksbegroting

Het wetsvoorstel heeft geen gevolgen voor de rijksbegroting. Het is nu al mogelijk, zij het onder iets striktere voorwaarden, om als nevenvoorziening in rechte een bevel tot medewerking aan de ontbinding van een religieuze verbintenis te vragen. Ter zake worden geen nieuwe rechtsmiddelen geschapen, die tot nieuwe zaken zouden kunnen leiden. Dat geldt ook voor het onderdeel dat ziet op de zittingen gesloten jeugdhulp op locatie. Dit codificeert een al bestaande praktijk, en biedt bovendien een mogelijkheid, maar geen verplichting tot afdoening van zaken op locatie. Voor het overige kent het wetsvoorstel vooral redactionele of technische wijzigingen, die naar verwachting niet zullen leiden tot een extra beslag op de rechterlijke macht.

Het wetsvoorstel scheidt evenmin lasten of verplichtingen voor burgers of bedrijven. Van een toename van regeldruk is derhalve geen sprake. Wel leidt het voorstel tot vermindering van de publicatieverplichtingen bij handlichting tot verlichting van de administratieve lasten voor burgers. Gelet op de geringe omvang daarvan is afgezien van een doorrekening.

⁵ *Stb.* 2015, 354.

Artikelsgewijs

ARTIKEL I

A

Algemeen

De opbouw van artikel 30p wordt als gevolg van deze wijziging als volgt: in het eerste tot en met vierde lid wordt de – inhoudelijk vrijwel ongewijzigde – grondslag gegeven voor de mondelinge uitspraak in zaken waarin *alle* partijen op de mondelinge behandeling zijn verschenen. Dit betreft bovendien uit zijn aard in beginsel eenvoudige zaken, namelijk zaken die zich ertoe lenen dat in de mondelinge uitspraak alle gronden voor de beslissing worden genoemd, waardoor vervolgens volstaan kan worden met een proces-verbaal van de zitting, opgemaakt in executoriale vorm.⁶ Voor spoedeisende gevallen zijn een nieuw vijfde en zesde lid toegevoegd, waarmee de bestaande ruimte voor de praktijk van een mondelinge uitspraak in combinatie met een stempel-beslissing of een kop-staart beslissing expliciet wordt gemaakt. Hiervoor geldt niet de eis dat alle partijen ter zitting zijn verschenen.

De Hoge Raad heeft in zijn uitspraak van 20 april 2018 overwogen dat indien de verplichting bestaat om bij het aanwenden van een rechtsmiddel tegen de uitspraak, dadelijk de gronden voor dat rechtsmiddel aan te voeren, zoals in cassatie, partijen steeds ten minste twee weken beschikbaar dienen te hebben voor het aanvoeren van die gronden of zoveel minder als overeenstemt met de in het gegeven geval van toepassing zijnde kortere wettelijke rechtsmiddeltermijn. Indien na het beschikbaar komen van de schriftelijke uitwerking van de uitspraak binnen de rechtsmiddeltermijn minder dan twee weken resteren, dan wel minder dan genoemde kortere termijn, dient de termijn voor het aanvoeren van die gronden daarom zodanig te worden verlengd dat die termijn van twee weken dan wel die kortere termijn wel beschikbaar is, gerekend vanaf de dag volgende op die waarop de schriftelijke uitspraak beschikbaar is gekomen. Het rechtsmiddel zelf dient wel steeds binnen de rechtsmiddeltermijn te worden ingesteld, eventueel dus op nader aan te voeren gronden,⁷ aldus de Hoge Raad (r.o. 3.4.5).

Tevens overwoog de Hoge Raad dat de rechters die de mondelinge uitspraak doen overeenkomstig de bestaande praktijk, ook de schriftelijke uitwerking daarvan dienen vast te stellen (onder verwijzing naar HR 13 april 2018, ECLI:NL:HR:2018:604). Bij de beslissing om mondeling uitspraak te doen, dient hiermee dan ook rekening te worden gehouden. Mocht een rechter defungeren voordat de schriftelijke uitwerking is vastgesteld, dan zal – noodgedwongen – moeten worden volstaan met de vastlegging van de mondelinge uitspraak in een proces-verbaal, aangezien de nadere schriftelijke uitwerking ervan (het ‘wijzen’ van de uitspraak of het vaststellen van de tekst ervan) niet meer in de door de wet geëiste samenstelling mogelijk is, en de uitspraak dan al is gedaan.⁸ Het feit dat een rechter is gedefungeerd, staat niet in de weg aan de vastlegging in een proces-verbaal (dat immers uitsluitend de ter zitting

⁶ HR 20 april 2018, ECLI:NL:HR:2018:650, r.o. 3.5.5.

⁷ vgl. onder meer HR 10 oktober 1986, ECLI:NL:HR:1986:AC1641, NJ 1987/122.

⁸ vgl. onder meer HR 2 november 1990, ECLI:NL:HR:1990:AB8153, NJ 1991/800, en HR 24 april 2009, ECLI:NL:HR:2009:BG9906, NJ 2009/206

medegedeelde beslissing en de gronden daarvoor betreft), zoals ook valt af te leiden uit art. 30p lid 4 Rv, aldus de Hoge Raad in r.o. 3.4.6 van de uitspraak van 20 april 2018.

Met de nu voorgestelde aanpassing van artikel 30p wordt geen afbreuk gedaan aan de beide hiervoor genoemde overwegingen van de Hoge Raad. Op een aantal andere punten behoeft artikel 30p, zoals hiervoor opgemerkt, wel aanpassing. Dit heeft geleid tot de volgende aanpassingen.

Leden 1-4

Het huidige eerste en tweede lid zijn niet gewijzigd. Ten behoeve van de omvang en leesbaarheid van het artikel zijn de huidige leden 3 en 4 samengevoegd tot een nieuw derde lid. Hiermee is geen inhoudelijke wijziging beoogd. In het vierde lid (nieuw, voorheen vijfde lid) is toegevoegd dat het procesverbaal zo spoedig mogelijk, maar in ieder geval binnen twee weken ter beschikking van de partijen wordt gesteld. Hiermee wordt aangesloten bij de overweging 3.4.4 van de uitspraak van de Hoge Raad van 20 april 2018.⁹

Lid 5 (nieuw)

Zoals eerder gesteld komt het in verzoekschriftprocedures in familiezaken en in Bopz-zaken (waarbij de officier van justitie het verzoek doorgaans indient) dikwijls voor dat één of meer belanghebbenden niet ter zitting zijn verschenen. En zoals A-G Langemeijer in zijn conclusie voor de uitspraak van de Hoge Raad van 20 april 2018 ook schrijft, kan het zo zijn dat de rechter de mondelinge uitspraak wil benutten voor het geven van een spoedoordeel aan het slot van de mondelinge behandeling in een zaak waarin de motivering niet zo eenvoudig is. In dit nieuwe vijfde lid wordt daarom de mogelijkheid geëxpliciteerd dat mondelinge uitspraak wordt gedaan zonder dat vereist is dat alle partijen aanwezig zijn. De mogelijkheid om in deze gevallen mondelinge uitspraak te doen is in lijn met de uitspraak van de Hoge Raad beperkt tot gevallen waarin de schriftelijke uitspraak vanwege een spoedeisend belang niet kan worden afgewacht. De Hoge Raad geeft aan de eis dat sprake is van een spoedeisend belang een ruime invulling, waarbij met dit nieuwe vijfde lid wordt aangesloten. Het is niet noodzakelijk dat het spoedeisende belang is gelegen in een noodzaak tot directe tenuitvoerlegging van de beslissing. De Hoge Raad stelt *'het geval dat een zodanig spoedeisend belang bestaat bij een uitspraak dat een (volledige) schriftelijke uitwerking daarvan niet kan worden afgewacht en de uitspraak dus aanvankelijk alleen in mondelinge vorm kan worden gedaan. Dit betreft (dus) niet alleen het kort geding, maar ook andere soorten procedures. De beslissing op een verzoek tot vrijheidsbeneming op grond van de Wet Bopz vormt daarvan een voorbeeld: in veel gevallen zal alleen al in verband met het karakter van deze beslissing en ook met de korte termijnen die gelden op grond van de Wet Bopz, het hiervoor bedoelde spoedeisend belang bij een mondelinge uitspraak bestaan.'*¹⁰ Een spoedeisend belang moet in lijn hiermee relatief snel worden aangenomen, indien de aard van de beslissing daarvoor aanknopingspunten biedt.

Voor een mondelinge uitspraak op grond van het vijfde lid, gelden andere eisen dan voor de mondelinge uitspraak op grond van het eerste lid. In de tweede zin van het vijfde lid is gesteld dat de mondelinge

⁹ Hoge Raad 20 april 2018, ECLI:NL:HR:2018:650.

¹⁰ Hoge Raad 20 april 2018, ECLI:NL:HR:2018:650, r.o. 3.3.3.

uitspraak in deze gevallen bestaat uit de beslissing en de belangrijkste gronden van de beslissing. Hiermee wordt tot uitdrukking gebracht dat in spoedeisende gevallen ook een mondelinge uitspraak mogelijk is in zaken die zich niet lenen voor een uitputtende motivering in de mondelinge uitspraak. In die gevallen kan op grond van het vijfde lid volstaan worden met het noemen van de *belangrijkste* gronden. Deze gronden moeten zo nodig in de hierop volgende volledige schriftelijke uitwerking van de mondelinge uitspraak nog worden aangevuld en uitgewerkt. De laatste zin stelt dat het derde en vierde lid niet van toepassing zijn op deze mondelinge uitspraak. In plaats van het zo spoedig mogelijk afgeven van een *afschrift* van het proces-verbaal (vierde lid) wordt zo spoedig mogelijk een *volledige schriftelijke* uitwerking gegeven van de mondelinge uitspraak. Dit is noodzakelijk omdat een proces-verbaal naar zijn aard immers slechts een verslag van de zitting bevat. Overigens blijft daarnaast de algemene verplichting bestaan tot het opmaken van een proces-verbaal van de mondelinge behandeling zoals opgenomen in artikel 30n.

Gelet op de verschillen tussen een mondelinge uitspraak gedaan op grond van het eerste en het vijfde lid is het van belang dat de rechter bij de mondelinge uitspraak, in het proces-verbaal of in de volledige schriftelijke uitwerking van de mondelinge uitspraak expliciet maakt of de mondelinge uitspraak op grond van het eerste of het vijfde lid wordt gedaan.

Lid 6 (nieuw)

Wordt mondeling uitspraak gedaan op grond van het vijfde lid, dan stelt de rechter zo nodig een verkort vonnis of verkorte beschikking in executoriale vorm op. Hiermee wordt expliciet ruimte gegeven aan de bestaande praktijk van kop-staart beslissingen, of stempel-beslissingen. Aan de verkorte versie worden geen vormvereisten gesteld, anders dan dat deze in executoriale vorm is opgesteld, om zo maximale ruimte te bieden voor de gegroeide praktijk.

In alle gevallen dat mondeling uitspraak is gedaan omdat de schriftelijke uitspraak niet kon worden afgewacht, zal vervolgens zo spoedig mogelijk een *volledige schriftelijke uitwerking* van de uitspraak moeten volgen. De Hoge Raad geeft hiervoor een maximumtermijn van twee weken.¹¹ Deze schriftelijke uitwerking dient dan wel te voldoen aan alle eisen die aan een schriftelijke uitspraak worden gesteld in de artikelen 230 en 287. De schriftelijke uitwerking hoeft niet letterlijk overeen te komen met de mondelinge uitspraak. De rechter kan in de schriftelijke uitwerking uiteraard niet afwijken van de mondelinge motivering, maar kan de in de mondelinge uitspraak genoemde gronden wel aanvullen en nader uitwerken. Het spreekt voor zich dat de rechter niet een andere beslissing op schrift kan stellen dan mondeling reeds was uitgesproken.

Voor de volledigheid wordt hier opgemerkt dat ook indien alle partijen aanwezig zijn bij de mondelinge behandeling maar de zaak zich niet leent voor mondelinge uitspraak op grond van het eerste lid, het spoedeisende belang van de zaak met zich mee kan brengen dat de rechter gebruik maakt van de mogelijkheid van het vijfde lid. Ook in die gevallen bestaat de verplichting om een *volledige schriftelijke uitwerking* van de mondelinge uitspraak te geven. Zoals reeds gesteld bij de bespreking van het vijfde lid is het van belang dat de rechter bij de mondelinge uitspraak, in het proces-verbaal en in de volledige

¹¹ Hoge Raad 20 april 2018, ECLI:NL:HR:2018:650, r.o. 3.4.4.

schriftelijke uitwerking van de mondelinge uitspraak expliciet maakt of de mondelinge uitspraak op grond van het eerste of het vijfde lid wordt gedaan.

De schriftelijke uitwerking vermeldt het verloop van het geding, de slotsom van de procesinleiding en de conclusies van partijen, indien het openbaar ministerie is gehoord de slotsom van zijn conclusie en uitputtend de gronden van de beslissing, waaronder begrepen de feiten waarop de beslissing rust.

De in de een na laatste volzin van dit lid opgenomen eisen corresponderen met hetgeen de Hoge Raad heeft overwogen in r.o. 3.4.4. van voornoemde uitspraak: “De schriftelijke uitwerking dient als uitspraakdatum de dag van de mondelinge uitspraak te vermelden, maar met de uitdrukkelijke aantekening dat het de schriftelijke uitwerking betreft van de reeds mondeling gedane uitspraak, onder vermelding van de datum waarop de schriftelijke uitwerking is vastgesteld, opdat een en ander controleerbaar is voor partijen en de rechter in een volgende instantie.” Met de eis dat zowel de datum van de mondelinge uitspraak als de datum van de vaststelling van de volledige schriftelijke uitwerking expliciet wordt opgenomen, is tevens gewaarborgd dat in de schriftelijke uitwerking uitdrukkelijk wordt aangetekend dat het een schriftelijke uitwerking van een mondelinge uitspraak betreft.

In de laatste zin is geëxpliciteerd dat, indien geen verkort vonnis of verkorte beschikking in executoriale vorm is opgemaakt, de volledige schriftelijke uitwerking van de mondelinge uitspraak in executoriale vorm zal moeten worden opgemaakt.

B

Artikel 801a

In artikel 30j, eerste lid, Rv¹² schrijft een oproeptermijn voor van minimaal drie weken. In zaken betreffende de ondertoezichtstelling geldt op grond van het procesreglement Civiel Jeugdrecht een oproepingstermijn van 1 tot 4 weken,¹³ zodat de zaak indien nodig snel op zitting kan komen, bijvoorbeeld omdat de maatregel op korte termijn dreigt te verlopen. Ook in andere spoedzaken klemmt deze thans geldende minimale oproeptermijn. Met deze aanpassing blijft het voor bedoelde zaken mogelijk om de zitting eerder te plannen, opdat geen gezagsvacuüm ontstaat tussen bijvoorbeeld de oorspronkelijke maatregel en de verlenging.

Artikel 801b

Artikel 30 j, zesde lid, Rv (dat nog in werking moet treden) stelt dat de rechter met instemming of op verlangen van partijen de mondelinge behandeling achterwege kan laten en uitspraak kan doen. Daarmee wordt uitgegaan van expliciete instemming van partijen met het achterwege laten van de mondelinge behandeling. Dit wijkt af van wat thans gebruikelijk is in zaken van verlenging van een ondertoezichtstelling, van verlenging van de machtiging van de gecertificeerde instelling, bedoeld in artikel 1.1 van de Jeugdwet om een minderjarige uit huis te plaatsen niet zijnde een machtiging als bedoeld in hoofdstuk 6 van de Jeugdwet (gesloten plaatsing), alsmede van de vervanging van een gecertificeerde instelling door een andere gecertificeerde instelling. In deze zaken wordt, in lijn met par. 6.1 en 6.2 Procesreglement Civiel jeugdrecht, door de rechtbank aan verzoeker en belanghebbenden de

¹² Per 1-9-17 in werking getreden, *Stb.* 2016, 288.

¹³ Par. 5.1 PR Civiel Jeugdrecht.

vraag voorgelegd of door hen behandeling ter zitting wordt gewenst. Blijft een reactie binnen 14 dagen uit, dan blijft behandeling ter zitting achterwege en wordt het verzoek op de stukken afgedaan, tenzij de kinderrechter anders beslist.

Vanuit de praktijk is verzocht om vast te houden aan deze praktijk. Hiermee blijft de regie voor het al dan niet ter zitting behandelen van een verzoek bij de rechter en wordt de gecertificeerde instelling niet in de positie gebracht dat zij bij andere ouders of andere belanghebbenden om instemming moet vragen voor het achterwege laten van een zitting. Ook vanuit proceseconomisch oogpunt is het behouden van de bestaande praktijk wenselijk.

C

Zittingen worden in beginsel in het openbaar gehouden, maar hiervan uitgezonderd is de mondelinge behandeling van zaken met betrekking tot minderjarigen: deze worden op grond van artikel 4 RO jo. met artikel 803 Rv in beginsel gehouden met gesloten deuren. Artikel 802 Rv biedt de mogelijkheid om – voor zover relevant – een jeugdige die buiten staat is om zich naar een gerechtsgebouw te begeven op diens verblijfplaats te horen. Daarmee vindt echter nog niet de zitting op locatie plaats; de jeugdige wordt alleen gehoord. Voor een zaak betreffende een gesloten plaatsing betekent dit dat de jeugdige vanaf twaalf jaar die op grond van artikel 6.1.1, derde lid, Jeugdwet zelf mag optreden dan alsnog naar een gerechtsgebouw zou moeten reizen om aanwezig te zijn bij de verdere behandeling van het verzoek hem gesloten te plaatsen. In artikel 254, tweede lid, 2 Rv is voor kort gedingen een uitzondering gemaakt op het vereiste om zittingen in een gerechtsgebouw of aangewezen zittingsplaats te houden. De voorzieningenrechter kan bevelen dat de terechtzitting op een andere plaats dan in het gerechtsgebouw wordt gehouden. Met het voorgestelde nieuwe artikel 802a Rv wordt de wettelijke grondslag gecreëerd om ook zittingen gesloten jeugdhulp op locatie te houden.

Paragraaf 6.1 van de Jeugdwet heeft betrekking op alle soorten machtigingen gesloten plaatsing, inclusief voorwaardelijke machtigingen. Om proceseconomische redenen wordt voorgesteld dat ook andere verzoeken, betrekking hebbend op het onderliggende juridische kader van de machtiging gesloten jeugdhulp, tijdens dezelfde zitting kunnen worden behandeld. De reden daarvoor is dat soms pas op zitting blijkt dat de jeugdige niet onder gezag staat, waardoor eerst een voorlopige voogdijmaatregel nodig is alvorens sprake kan zijn van een verzoek om een machtiging gesloten jeugdhulp. Ook komt bijvoorbeeld voor dat verschil van inzicht bestaat tussen de jeugdige, de ouders en de gecertificeerde instelling rond een schriftelijke aanwijzing die aan de jeugdige en/of de ouders is gegeven of dreigt de ondertoezichtstelling – die een van de voorwaarden vormt waaronder de machtiging verleend kan worden – op korte termijn te verlopen. De behandeling van en beslissing op dergelijke samenhangende verzoeken tijdens dezelfde zitting is wenselijk en soms zelfs noodzakelijk voordat op het verzoek betreffende de machtiging gesloten jeugdhulp kan worden beslist. Voor wat betreft de uitspraak geldt dat deze, zoals gebruikelijk in dit soort zaken, indien nodig meteen na afloop van de zitting mondeling kan worden gedaan.

Het bevel om de zitting op locatie te houden kán door de rechter worden gegeven. Het betreft geen verplichting voor rechtbanken die deze werkwijze nu niet volgen, bijvoorbeeld omdat de locaties te ver zijn verwijderd van de zittingsplaatsen en het houden van een zitting op locatie niet op efficiënte wijze

valt vorm te geven. Het is aan de rechter zelf om te bepalen of hij gebruik wil maken van de in de wet opgenomen mogelijkheid de zitting op locatie te houden.

D

Het nieuwe onderdeel e bij artikel 827, eerste lid, Rv bevat de explicitering van de mogelijkheid om als nevenvoorziening bij de echtscheiding (of scheiding van tafel en bed, ontbinding van het huwelijk na scheiding van tafel en bed of ontbinding van het geregistreerd partnerschap) de rechter te vragen een bevel medewerking te geven aan de echtgenoot/geregisteerde partner die weigert vrijwillig zijn medewerking te verlenen aan het teniet doen gaan van een tussen de echtgenoten bestaande religieuze verbintenis. Indien de rechter van oordeel is dat de medewerking in redelijkheid niet verwacht mag worden, zal hij de gevraagde voorziening afwijzen.

ARTIKEL II

A

In artikel 1:25a, eerste lid, is per 1 september 2015 de zinsnede ‘, nadat hij daartoe toestemming van de officier van justitie heeft verkregen’ geschrapt.¹⁴ Per abuis is daarbij de terugverwijzing naar de officier van justitie in het tweede lid niet tevens geschrapt, hetgeen hierbij alsnog wordt bewerkstelligd.

C, derde onderdeel

Deze wijziging van artikel 1:80a BW was eerder opgenomen in Artikel VII van Verzamelwet Veiligheid en Justitie 2013.¹⁵ Door een foutieve verwijzing is deze wijziging uiteindelijk niet doorgevoerd in Boek 1 BW. Deze omissie wordt hiermee hersteld.

E

In artikel 1:80e BW wordt met deze wijziging artikel 1:154 BW van overeenkomstige toepassing verklaard op de beëindiging van het geregistreerd partnerschap. In artikel 1:80e BW was al artikel 1:151 BW van overeenkomstige toepassing verklaard, dat ziet op een eenzijdig verzoek tot ontbinding van het geregistreerd partnerschap. Per abuis was de overeenkomstige toepassing van artikel 1:154 BW achterwege gebleven, waardoor niet expliciet was geregeld dat de echtscheiding op gemeenschappelijk verzoek van de echtgenoten wordt uitgesproken indien het verzoek is gegrond op hun beider oordeel dat het huwelijk duurzaam ontwracht is.¹⁶

F, G en I

De aanpassing van deze artikelen heeft een taalkundige achtergrond, waarvoor prof. A.J.M. Nuytinck een lans brak.¹⁷ Deze aanpassingen waren eerder opgenomen in het ingetrokken wetsvoorstel 34 118.

H

Op grond van artikel 1:133, tweede lid, BW heeft de verplichting tot verrekening tussen echtgenoten geen betrekking op vermogen dat krachtens erfrecht of schenking is verkregen, op vermogen dat

¹⁴ *Stb.* 2014, 380.

¹⁵ *Stb.* 2014, 540.

¹⁶ Zie in dit verband tevens *Asser/De Boer, Kolkman & Salomons 1-II* 2016/710.

¹⁷ WPNR 2013, 6975 en Nuytinck 2018/74, voetnoten 25, 103 en 124.

bestaat uit verzorgingsvruchtgebruiken en op vermogen dat is verkregen uit een som ineens of een legitieme portie. Hiertoe wordt verwezen naar een aantal wetsartikelen uit Boek 4 BW. De verwijzing naar artikel 126, tweede lid, onder a en c, van Boek 4 BW wordt aangevuld met een verwijzing naar het eerste lid van datzelfde artikel. Daarnaast wordt de verwijzing naar afdeling 3 van titel 4 van Boek 4 gewijzigd in een verwijzing naar de in die afdeling opgenomen artikelen 63 tot en met 92. Met deze wetstechnische wijziging loopt de laatste volzin van artikel 1:133, tweede lid, BW parallel met artikel 1:94, tweede lid, onder c, BW dat dezelfde verkregen rechten uitsluit van de wettelijke gemeenschap van goederen. Een inhoudelijke wijziging wordt hiermee niet beoogd.

K

Voor de voorgestelde aanpassing onder 1. wordt verwezen naar het algemeen deel onder 5. Varia, 'Verheldering verwijzingen naar huwelijksbeletselen' waarin het schrappen van de verwijzing naar de beletselen voor een geregistreerd partnerschap in artikel 204 wordt toegelicht.

Voor de onder 2 van artikel K voorgestelde toevoeging 'of toestemming verlenen voor erkenning' wordt verwezen naar 5. Varia, 'Bescherming onder curatele gestelde moeder en kind bij erkenning', waarin deze toevoeging wordt toegelicht.

L & M

Voor de voorgestelde aanpassing onder L en M wordt verwezen naar het algemeen deel onder 5. Varia, 'Verheldering verwijzingen naar huwelijksbeletselen' waarin het schrappen van de verwijzing naar de beletselen voor een geregistreerd partnerschap in artikel 1:207 BW en artikel 1:227 BW wordt toegelicht.

N

Voor de voorgestelde aanpassing onder N wordt verwezen naar het algemeen deel onder 5. Varia, 'Publicatieverplichtingen bij handlichting'. De regeling wordt in die zin aangepast dat voortaan enkel publicatie in de Staatscourant is vereist. Hiermee wordt artikel 1:237 BW in lijn gebracht met artikel 1:390 BW inzake curatele. Niet beoogd is de gegroeide praktijk van publicatie van de handlichting op rechtspraak.nl te beëindigen. Deze praktijk kan blijven bestaan, naast de verplichte publicatie in de Staatscourant.

O & Q

Uit de literatuur komt naar voren dat de huidige formulering van artikelen 1:253aa, tweede lid, en 1:253sa, tweede lid, BW ten onrechte de indruk kan wekken dat het gezamenlijk gezag na ontbinding van het geregistreerd partnerschap niet doorloopt. Dat kan in de praktijk tot onduidelijkheid leiden. Om die reden wordt voorgesteld de redactie van beide bepalingen aan te passen, zodat deze gelijk loopt met het bepaalde in artikel 1:251, tweede lid, BW, waarin het doorlopen van het gezamenlijk gezag na echtscheiding is geregeld.

P

Voor de ontbinding van een geregistreerd partnerschap geldt, net als voor het huwelijk, dat deze pas tot stand komt door inschrijving in de registers van de burgerlijke stand (art. 1:80e BW). Ten tijde van de

invoering van het geregistreerd partnerschap op 1 januari 1998¹⁸ had deze nog geen gevolgen voor de positie van kinderen en behoefde artikel 1:253p BW niet te worden aangepast. Nadien is het geregistreerd partnerschap vrijwel gelijk getrokken met het huwelijk en is onder meer bepaald dat een kind van wie de ouders een geregistreerd partnerschap hebben, evenals in geval van huwelijk, in familierechtelijke betrekking komen te staan tot de geregistreerde partner van de moeder en dat ouders het gezag gezamenlijk uitoefenen gedurende hun geregistreerd partnerschap (art. 1:253aa BW). Het tweede lid van artikel 1:253p BW wordt aangepast om te verduidelijken dat ook als na ontbinding van het geregistreerd partnerschap eenhoofdig gezag wordt opgedragen aan een van de ouders, dat eenhoofdig gezag niet aanvangt zolang de ontbinding niet is ingeschreven in de registers van de burgerlijke stand. Het derde lid van dit artikel kan vervallen. Dat lid bevatte een bijzondere regeling voor het op verzoek van de ongehuwde/ongeregistreerde ouders op grond van artikel 1:252 BW geregistreerde gezamenlijke gezag. Dit artikellid heeft in de praktijk geen betekenis meer sedert de invoering op 1 april 2014 van het centrale gezagsregister in digitale vorm.¹⁹ Van letterlijke 'doorhaling' van destijds in kaartenbakken opgenomen gegevens is sindsdien geen sprake meer. Wel kan een gegeven uit het digitale register verwijderd worden. De beschikking van de rechtbank waarin het gezamenlijk gezag wordt beëindigd en het gezag eenhoofdig aan een van de ouders wordt opgedragen, wordt evenals de andere beschikkingen zoals genoemd in het Besluit gezagsregisters, ingeschreven in het register en vervangt daarmee de registratie – van eerdere datum – van de gezamenlijke gezagsuitoefening door de ouders. Hetzelfde geldt voor beschikkingen inzake wijziging van het gezag die worden gegeven na een eerdere beschikking inzake gezag, die is ingeschreven in het register.

R & S

In artikelen 1:401, tweede lid, en artikel 1:425, eerste lid, BW werd ten onrechte geen rekening gehouden met het geregistreerde partnerschap.

ARTIKEL III

Artikel 10:45 BW bepaalt dat een echtgenoot van wie het huwelijksvermogensregime wordt beheerst door vreemd recht, in het huwelijksgoederenregister een notariële akte kan doen inschrijven, inhoudende een verklaring dat het huwelijksvermogensregime niet wordt beheerst door Nederlands recht. Een dergelijke verklaring dient als waarschuwing aan het adres van derden, maar zegt niets over het recht dat wèl van toepassing is op het huwelijksvermogensregime.

Op 29 januari 2019 treedt de Verordening (EU) nr. 2016/1103 van de Raad van 24 juni 2016 tot uitvoering van de nauwere samenwerking op het gebied van de bevoegdheid, het toepasselijke recht en de erkenning en tenuitvoerlegging van beslissingen op het gebied van huwelijksvermogensstelsels (PbEU 2016, L 183) in werking voor Nederland. Deze verordening bepaalt dat echtgenoten het recht dat op hun huwelijksvermogensstelsel van toepassing is, alleen aan een derde kunnen tegenwerpen als de toepasselijkheid van dat recht aan de derde bekend was of redelijkerwijs had moeten zijn (artikel 28, eerste lid, van deze verordening). De derde moet in dat geval dus kort gezegd meer weten dan dat een

¹⁸ *Stb.* 1997, 324.

¹⁹ *Stb.* 2014, 134.

zeker recht – bijv. het Nederlandse – niet van toepassing is. Hij moet weten welk recht wèl van toepassing is. De voorgestelde wijziging van artikel 10:45 BW faciliteert deze voorwaarde door te bepalen dat de in het huwelijksgoederenregister op te nemen notariële akte dient te bepalen welk vreemd – dat wil zeggen: niet-Nederlands – recht van toepassing is op het huwelijksvermogensregime. Voor de voorgestelde wijziging van artikel 10:79 BW ten aanzien van het partnerschapsvermogensregime geldt mutatis mutandis hetzelfde. Artikel 28 van de Verordening (EU) nr. 2016/1104 van de Raad van 24 juni 2016 tot uitvoering van de nauwere samenwerking op het gebied van de bevoegdheid, het toepasselijke recht en de erkenning en tenuitvoerlegging van beslissingen op het gebied van de vermogensrechtelijke gevolgen van geregistreerde partnerschappen (PbEU 2016, L 183) is immers gelijklopend aan artikel 28 van de Verordening (EU) nr. 2016/1103 van de Raad van 24 juni 2016 tot uitvoering van de nauwere samenwerking op het gebied van de bevoegdheid, het toepasselijke recht en de erkenning en tenuitvoerlegging van beslissingen op het gebied van huwelijksvermogensstelsels (PbEU 2016, L 183).

ARTIKEL V

Artikel IV van de Wet van 24 april 2017 tot wijziging van het Burgerlijk Wetboek en de Faillissementswet teneinde de omvang van de wettelijke gemeenschap van goederen te beperken,²⁰ betreft de overgangsbepaling van de wet die het basisstelsel van de algehele gemeenschap van goederen vervangt door een standaard beperkte gemeenschap waarin mensen trouwen als zij geen huwelijkse voorwaarden hebben opgemaakt. Op grond van deze overgangsbepaling geldt de nieuwe, wettelijke gemeenschap van goederen niet voor huwelijken die vóór de datum van inwerkingtreding van de wet (1 januari 2018) zijn gesloten. Het werd aanvankelijk niet nodig geacht om artikel 1:95a BW – een nieuwe regeling over het aan de gemeenschap toekomende vergoedingsrecht bij het bestaan van een onderneming die buiten de wettelijke gemeenschap van goederen valt – in deze overgangsbepaling op te nemen, omdat artikel 1:95a onlosmakelijk is verbonden met de nieuwe, beperkte gemeenschap. Door artikel 1:95a BW alsnog in de overgangsbepaling van de wet op te nemen, wordt verduidelijkt dat het daarin geregelde vergoedingsrecht ten bate van de huwelijksgemeenschap bij het bestaan van een privéonderneming, niet geldt bij huwelijken die vóór de inwerkingtreding van de wet zijn gesloten, bijvoorbeeld wanneer een onderneming krachtens erfrecht onder een uitsluitingsclausule is verkregen. De in de praktijk ontstane rechtsonzekerheid rondom de toepassing van artikel 1:95a op vóór de inwerkingtreding van de wet bestaande huwelijken wordt hiermee weggenomen.

ARTIKEL VI

De voorgestelde wijziging van artikelen 10:45 en 10:79 BW vereisen een regeling van overgangsrecht, die aansluit bij het overgangsrecht van de voornoemde Europese verordening. Het artikel wordt daarom opgenomen in artikel 271, tweede lid, van de Overgangswet nieuw Burgerlijk Wetboek. Voor de overige wijzigingen is overwogen of overgangsrecht nodig is, maar is gekozen voor onmiddellijke werking.

²⁰ *Stb.* 2017, 177.